

*** *** *** ***

MŪSU PAGASTA SENSTĀSTU LIECINIEKI

E.Luste.

II. Muižas.

Dikļu muiža rakstos pirmo reizi pieminēta piecpadsmitā gadsimta sākumā. Piederējusi Gotšalkam fon der Pālenam. Tad tā nonāk tiešā Rīgas virsbīskapijas valdīšanā. Pēc tam īsu laiku muižā saimnieko kāds Heimriks Veipte. 1456. gadā atgriežas Pālēni. Kad viņu valdīšanas laiks tuvojas trešam gadsimtam, Dikļu centru nopērk virsstalmeistars grāfs Kārlis Gustavs Lēvenvelde. Nākamie saimnieki gandrīz simts gadus barona fon Tīzenhauzena dzimta. Pēc viņiem pusgadsimtu Johānss fon Hanenfēlds. Kakla kungu virtēni noslēdz baroni Volfi (1860. -1919. g.). Viņi pirka un pārdeva, mantoja un dāvināja muižu un pagastu, laukus un mežus. Un līdzī tam arī mūsu sentēvu liktenus. Tikai pagājušā gadsimta vidū zemnieki sāka manīt likumu aizsardzību.

1919. gads. Izcīnīta brīvā Latvija. Agrārreforma. Muižas zemi sadala jaunsaimniecībās. Bijušiem īpašniekiem atstāj neatsavināmo daļu, parasti 60 līdz 80 hektārus. Dikļu muižas zemi 2173,3 hektārus sadala 123 vienībās. Dauguļu muižas 1125 ha - 58 vienībās. Sprētiņi 771 ha - 24 v., Mazbrenguļu 555 ha - 21 v., Budenbroki - 1000 ha - 33 v. Un Dikļu Mācītājmuiža 88 ha - 7 vienības. Sava zemes stūrītis kalpiem.

Baronu Volfu mantinieki uz Dikļu muižas neatsavināmo daļu nepiesakās. Pili nodod Valmieras aprinķa valdei bāreņu patversmes iekārtošanai. Dauguļu muižas piliļ lemts pārtapt par skolu. Godprātīgai barona Gersdorfa dzimtai atstāj Kārlīša dzirnavas un zemi ap tām. Budenbroku ēku komplektu piešķir Burtnieku virsmežniecībai.

Dikļu muižas pili, kurā gadu simtu garumā dzīvoja un dzīvoja grāfi un baroni, ienāk agrinie dzīves skarbuma upurī. Māmiņu un tēti aizsaulē aizvadījuši, vai vēl ļaunāk, tie kurus pasaulē laidūši necilvēki, nu valsts vara teikusi savu vārdu, lai glābtu jaunās dzīvības. Te pāiet viņu bērnība no pirmsskolas vecuma līdz jaunībai. Zīnības pirmo četru klašu apjomā apgūst uz vietas, piekto un sesto Dikļu pamatskolā. Tālākais ceļš darbmācības arodu skolās vai pie amatu meistariem. Un tad viņi aiziet. Nereti paliek Valmierā, Dikļos.

Ne valsts ne pašvaldības ar līdzekļiem bāreņu apgādei neskopojās, un tomēr... Audzinātāji un skolotāji pārlicinās, ka jautājums nav atrisināts. Bez ģimenes siltuma, bez mātes glāsta jaunā dzīvība nīkst mūžīgā paēnā. Kā viņiem palīdzēt? Ir 1937. gads. Līdumnieku tīrumos vilno vārpa. Sazēlušī dārzi pie jaunsaimnieku ēkām. Brīvās Latvijas pilnbrieduma laiks. Pietiek līdzekļu grūtdienu pabalstiem, bet nelaimīgajiem bērniem ar naudu nepietiek. Bāreņu problēmu pacel valsts politikas līmenī. Liektirāžas laikraksti publicē aicinājumu: Palīdziet, kam iespējams, palīdziet mūsu tautas bārenus par audžu bērniem pārvērst! Valsts garantē materiālu palīdzību audžu vecākiem. Pasākums tiek paklausts piedzīvojušu skolotāju kontrolei. Un... viens pēc otra bāreņi no Dikļu patversmes aizbrauc uz savām mājām.

Turpinājums nākošajā numurā.

Avīzes materiālus sarūpēja un apkopoja - Renāte Zīdere, sakārtoja un pavairoja - Sandra Hreščanoviča.

MŪSU PAGASTA SENSTĀSTU LIECINIEMI

3. turpinājums

Muižas.

Par skolu pārvērsto Dauguj u muižas pili aprij ugunsgrēks. Nākas celt jaunu skolas namu.

Kas Dikļos? Plaušu tuberkuloze-briesmīga slimība. Zinātne ar to cīnās, ne bez panākumiem. Sanatorijās un slimnīcās mirstība mazinās, pagarinās ārstniecības proces. Ar 1937. gadu Dikļu pili tuberkulozes sanatorija. Pirmais priekšnieks Dikļu pagasta ārsts Dolgova. Sākumā sūta tikai smagi slimos. Siltā plāvēja tos bieži apciemo. Izmainās ārsti. Atnāk Stendere-Jirgensone.

Otrais pasaules karš. Pili tas neskar pat neieskrabā. Varas maiņa notiek ārstu migrāciju. Uz augšu-uz Rīgu, uz leju-uz nomajām provincēm, arī Dikļiem. 1940. gads. Baigais gads. Brīvās Latvijas sagrāve. Stendere-Jirgensone migrē uz Rīgu. No turienes atsūta vācu tautības ārstu Egertu.

Sarkanarmija beg. Vācu vara. Egerts stājas vācu armijas sanitār-dienestā. Neilgi strādā rūpīga ārste Dambeniece. Viņu nomaina padomju laika prezidenta radniecīgā ārste Kirhenšteina. Pēc gada viņu apcietina un Valmieras cietumā nošauj. Par saimnieku sanatorijā ienāk Dikļu rajona jauneklīgais ārsts Krūmiņš.

1944. gads. Padomju vara atgriežas. Ārsts Krūmiņš dodas emigrācijā. Sanatoriju pārņem un trīsdesmit gadus Dikļos paliek veselības sardzē ārsts Andrejs Laukmanis. Blakus ikdienas darbam neatlaidīgi meklē un atrod ārstniecībā jaunus ceļus. Pēc gariem Gulāga gadiem Dikļos kādu laiku strādā bijušais Tērvetes sanatorijas galvenais ārsts Purinš.

Cekisti apcietina un notiesā virsmāsu Cini par to, ka viņa vācu laikā itkā apsūdzējusi ārsti Kirhenšteinu. Slimnieks Arājs uz nāves sliedēsna atzīstas, ka viņš un divas sanatorijas darbinieces apzinīgi apmelojuši virsmāsu. Cine no vergu lāģeriem neatgriežas.

Cīnā ar tuberkulozi medicīnai jaunas uzvaras. Slimnieku skaits mazinās. Nākas atdot vietu atveseļošanās slimnīcai. No 1974. gada līdz 1993. gadam te pabeidz at veselošanās pēc smagām operācijām un traumām galveno ārstu Stepānes, vēlāk Burkina virsuzraudzībā.

Un tagad paraudzīsimies uz pašu celtni. Tā ir viena no nedaudzajām muižas ēkām, kas saglabājusi tik maz bojātu fasādi un iekšējo apdari. Par sākumu varam uzskatīt 1998. gadu. Tāds skaitlis iekalts akmeņi starp kolonnām, kuras balsta balkonu pie galvenās ieejas. Ārskatā: stūru rusti, kas tur konsules, profilētas logu ailu apdare, graudaini apmesti spoguļi zemiem. Iekšā sena saliruma parkets. Sienas līdz pusei un griestus sedz lakoti ozola paneļi. Vestibilā kamīns ar delfinu, gulbju un augu attēliem. Divas durvis uz gaiteni ar barokāliem pildītiem. Kāpnes ar virpotiem margu balstiem, vidū dalās. Brūni glazēta podiņu krāsns ar ziedu ornamentiem. Zālē no krāsotiem gaišpelēkiem podiņiem ar vītņēm, vāzi, sievietu maskām. Abas krāsns un kamīns kā sevišķi 19. gadsimta beigu lietišķās mākslas pieminekļi iekļauti speciālā uzskaitē.

Gadu gaitā pilsizskats mainījies, galvenokārt telpu paplašināšanai. Iebuves dzīvojamās telpas jumta stāvā. Dienvidu galā stikla veranda parbūvēta par istabām. Tā izjaukta simetrija. Ziemeļu galā piebūvēts otrais stāvs. Pārējās un piebūves veiktas kvalitatīvi. Tās viegli atšķirt pēc logu veidojumiem.

Saudzējamo arhitektūras pieminekļu sarakstā iekļauta arī muižas klēts ar masīvām arkām.

Par Dikļu muižas pili gaiša atmiņas glabā slimnieku tūkstoši. Viņu puikā dzejnieks Imants Ziedonis un rakstniece Marina Kostenecka.

Te sulainis Jānis Peitāns tulkoja Fr. Šillera drāmu.

Te draudzes lietas kārtoja Juris Neikens.

Te runā vēsture, sagaida un liek apbrīnot seno mākslinieku un amatnieku darba mīlestību un prasmi. Kāds liktenis dižceltnei šodien?

Pēc slimnīcas likvidēšanas Dikļu muižas pils nonāca pagasta valdes pārziņā. 1994. gada 9. martā to nopirka Dikļu draudzes mācītāja Ivanda Ceļjere, pavadrakstā paredzot plaša vēriena saimnieciskus un humanitārus pasākumus. Gads pagājis, bet vezums nekust no vietas. Laika zobs neapdzīvotajā ēkā dara savu darāmo. Vai tiešām gadsimtos karus un revolūcijas, vētras un negaisus pārdzīvojuši vēsturiskā celtnē lemta bojā ejai mūsu brīvā Latvijā?

Edgars Luste.

Avīzes materiālus sarūpēja un apkopēja- Renāte Zidere, sakārtoja un pavairoja- Sandra Hrščanoviča.